

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2017

Звісно, що найбільша складність тут полягає в тому, щоб пізнати самого себе, виявити в духовних ландшафтах самості присутність всього буття, навчитися внутрішньо бачити й переживати його повноту, вміти переводити неявне в явне, що діяльно передбачає увідповіднення онтичної практики самого себе з онтологічною практикою самого буття. Як показує постнекласичне осмислення цілісності людини, шлях до цього проходить через об'єднуючу онтологічну складову людини, яка вимагає орієнтування не тільки на звичайну логіку й виявлення причинних зв'язків, але й на переживання буття в собі, істинним критерієм якого може бути тільки Любов.

Таким чином, інтелігенція є не ізгоєм соціальної структури суспільства, не маргинальним анклавом у тілі даної структури, а виконує прямо протилежну функцію - є її породжуючою основою, субстанцією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Бердяев Н.А. Философская истина и интеллигентская правда // Вехи; Интеллигенция в России: Сб. ст. 1909-1910. – М.: Мол. гвардия, 1991. – С. 24 – 42.

ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Рассохіна А.

Студентка III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Славо А. С.

асистент кафедри міжнародного, європейського та екологічного права ННІ права

Сумського державного університету

Європейське прецедентне право сьогодні – це дзеркало, в якому відбивається сучасна європейська правова думка і постає перед нами усе правове життя країн-учасниць Ради Європи.

Право захисту від дискримінації покликане забезпечити кожному рівні та чесні умови доступу до можливостей, які пропонує суспільство. Провідну роль у механізмі ефективною протидії дискримінації стосовно основоположних прав і свобод відіграє ст. 14 Конвенції «Заборона дискримінації» та практика ЄСПЛ, які не закріплюють буквально принцип рівності прав людини, а забезпечує рівність саме через заборону дискримінації [1].

Слід зазначити, що ця стаття має чітко визначену сферу дії, оскільки забороняє дискримінацію виключно щодо прав, закріплених в Конвенції, а не дискримінацію як таку. Автори коментаря до Європейської конвенції з прав людини вказують на допоміжний характер статті про недискримінацію. Вони стверджують, що «на 14 ст. не можна посилатися як на взятую окремо, незалежно від інших нормативних положень Конвенції. Посилання на неї завжди повинно супроводжуватися посиланням на те чи інше право, закріплене Конвенцією».[2]

При цьому ЄСПЛ може розглядати скарги за ст. 14 Конвенції у поєднанні з основним правом, навіть якщо порушення основного права відсутнє (справа *Sommerfeld v. Germany*). Інакше кажучи, ст. 14 «не створює додаткового права, а доповнює вже гарантовані права» [3 ; 4,].

Першою і, напевно, найвідомішою справою, в якій було встановлено порушення ст. 14 та визначено основні принципи її застосування, є «справа про мови в Бельгії». Заявниками у ній виступала група франкомовних батьків, дітям котрих було відмовлено в доступі до шкіл із викладанням французькою мовою, розташованих у шести комунах передмістя Брюсселя (де основною мовою спілкування була фламандська) виключно з причини місця проживання батьків. У той же час до фламандських шкіл приймалися усі діти без винятку. Окрім цього, лише сертифікати, видані франкомовними школами в зазначених областях, підлягали подальшому підтвердженню в державних комісіях [5].

У цій справі ЄСПЛ сформулював дискримінацію як «відмінність у ставленні до осіб, які знаходяться в аналогічних або відповідним чином схожих ситуаціях», що «ґрунтується на ознаці, яку можна ідентифікувати». Це можна прослідкувати також у рішеннях ЄСПЛ у справі *Д. Г. та інші проти Чеської Республіки* [6],справі *Бьорден проти Сполученого Королівства* [7] та справі *Карсон та інші проти Сполученого Королівства* [8].

Антидискримінаційне право забороняє по-різному ставитися до осіб чи груп людей, що перебувають в однакових ситуаціях («пряма дискримінація»), а також однаково ставитися до осіб чи груп людей, що перебувають в різних ситуаціях («непряма дискримінація»).Наприклад, рішення ЄСПЛ по справі *Хогендейк проти Нідерландів (Hoogendijk v. the Netherlands)* [9]

Прикладом прямої дискримінації є справа *Лучак проти Польщі (Luczak v. Poland)*. Лучак – французький фермер, що проживав у Польщі і вів там фермерське господарство, оскаржував відмову державних органів поширити на нього спеціалізований режим соціального забезпечення. Цей режим призначався для підтримки польських фермерів і був закритий для громадян інших держав. Суд погодився із заявником, що його становище можна порівняти зі становищем польських фермерів: заявник є постійним резидентом,

сплачує податки на рівні з громадянами Польщі, підтримуючи тим самим систему соціального захисту, і раніше був учасником загальної програми соціального захисту [10].

Також яскравим прикладом прямої дискримінації є справа Азіз проти Кіпру. Заявник скаржився, що він позбавлений права голосу на підставі свого етнічного походження - зі спільноти турків-кіпріотів. За законодавством Кіпру турки-кіпріоти і греки-кіпріоти могли голосувати на парламентських виборах виключно за кандидатів, що представляють їхні етнічні спільноти. Однак після того, як Туреччина окупувала Північний Кіпр, більшість турецького населення залишило територію і не мало своїх представників у парламенті. Тому кандидатів, за яких міг би проголосувати заявник, просто не існувало. Уряд, власне, і посилався на те, що заявник не може реалізувати право голосу через відсутність кандидатів, за яких він може голосувати. Проте, ЄСПЛ вирішив, що оскільки положення виборчого права тісно пов'язані з належністю осіб до спільноти турків-кіпріотів, а держава не зробила нічого, щоб адаптувати ці положення до потреб конкретної ситуації, в цьому випадку має місце пряма дискримінація на підставі етнічного походження [11].

Для обґрунтування непрямой дискримінації можуть бути використані правові позиції ЄСПЛ. «Класичний» підхід ЄСПЛ до питання непрямой дискримінації викладений у рішенні Суду у справі «Тлімменос проти Греції» (*Thlimmenos v. Greece*). В цьому рішенні ЄСПЛ одностайно визнав, що «класичне» тлумачення «не вичерпує змісту заборони будь-якої дискримінації за статтею 14 Конвенції [12].

Ще одним прикладом непрямой дискримінації є справа D.r. та інші проти Чеської Республіки. Так, у школах проводили тестування з метою виявлення рівня інтелектуальних здібностей учнів. Залежно від результатів тестування вирішували, залишати учня у звичайній школі чи переводити до спеціалізованої. Спеціалізовані школи були розраховані на дітей з вадами розумового розвитку та проблемами в навчанні. Усі учні, яких було рекомендовано до спеціалізованих закладів, проходили однакові тести, розроблені, виходячи з можливостей пересічних представників чеського населення. Тому було цілком очевидно, що учні з ромського середовища складуть їх гірше. Що, власне, і сталося: від 50 до 90 відсотків дітей-ромів направлялись на навчання до спеціалізованих закладів [13]. ЄСПЛ вирішив, що в цьому випадку має місце непряма дискримінація.

Суди досить широко тлумачать і поняття «захищена ознака», яке перебуває у тісному зв'язку з поняттям дискримінації. Цей термін означає індивідуальну характеристику, що не повинна братися до уваги для цілей відмінного ставлення чи користування конкретним благом. Воно може включати в себе «дискримінацію через спорідненість», коли особа, що зазнала дискримінації, сама не володіє захищеною ознакою. Зокрема, це яскраво висвітлено у справі Веллер проти Угорщини (*Weller v.*

Hungary) [14]. При застосуванні цієї норми слід детально проаналізувати причини несприятливого ставлення, адже це може бути конкретна ознака, розтлумачена абстрактно. До того ж, слід знайти докази того, що таке ставлення є прямим чи опосередкованим наслідком існування захищеної ознаки.

Різниця у ставленні як перший критерій дискримінації виявляється судом за допомогою порівняння з положенням інших осіб в аналогічній ситуації. Як у випадку прямої, так і не прямої дискримінації, суд має знайти зразок для порівняння, за допомогою якого він зможе оцінити ступінь негативного впливу певного правила, критерію або практики: чи є він значно більшим порівняно із впливом, якого зазнають інші особи в аналогічній ситуації.

Основна відмінність між ними і становитиме «захищену ознаку». На прикладі розглянутих справ можна вже прослідкувати, що надання зразка для порівняння зазвичай не становить великої проблеми, а в багатьох випадках ані сторони, ані суд не торкаються цього питання безпосередньо. Є декілька випадків, коли орган, що вирішував справу, прямим текстом заявив про необхідність дослідження зразка для порівняння. Одними з таких є вже згадувана справа Лучак проти Польщі (*Luczak v. Poland*) [10], та Гайгусуз проти Австрії (*Gaygusuz v. Austria*) [15].

Прямим винятком із правила про необхідність навести зразок для порівняння, принаймні в контексті права ЄС у сфері зайнятості, є дискримінація за ознакою вагітності. Згідно з добре усталеною практикою ЄСС, що була започаткована справою Деккер (*Dekker*), існує чітке правило, що якщо жінка зазнає несприятливого ставлення через свою вагітність, його одразу класифікують як пряму дискримінацію за ознакою статі, без необхідності наводити зразок для порівняння [16].

Іноді для виправдання відмінного ставлення чи поведження держави посилаються на «особливі заходи». Цей аргумент можна розглядати з двох боків. Якщо дивитися на нього з боку одержувача преференцій, то виходить, що завдяки наявності у нього захищеної ознаки ставлення до нього є більш сприятливим, ніж ставлення до іншої особи в аналогічній ситуації. Якщо ж розглядати його з боку постраждалого, то ставлення до нього є менш сприятливим тому, що захищена ознака в нього відсутня.

Деколи цей аргумент також називають «зворотна дискримінація», оскільки він застосовується для надання привілеїв, пільг особі, ставлення до якої у протилежному випадку, виходячи з наявних суспільних тенденцій, було б менш сприятливим. Іноді його ще називають «позитивними заходами», оскільки по суті це ініціатива, покликана виправити наслідки несприятливого ставлення до груп осіб, які традиційно зазнавали утисків у минулому, шляхом надання їм нагоди користуватися наявними можливостями.

Така дискримінація має благородні мотиви і не пов'язана з упередженням щодо певних груп.

ЄСПЛ ще не мав нагоди глибоко проаналізувати питання спеціальних заходів. Це відбувається тому що ЄСПЛ не надто часто використовує цю концепцію у свої рішеннях. Та все ж йому довелося торкнутися цього питання під час розгляду кількох справ [17].

Як приклад, у справі Вінтерсбергер проти Австрії (*Wintersberger v. Austria*) ЄСПЛ розглядав питання щодо прийнятності заяви від особи з обмеженими можливостями, яку звільнили з роботи за наказом державного органу. Відповідно до австрійського законодавства інваліди мають спеціальні гарантії захисту від незаконного звільнення: перш ніж звільнити таку особу, необхідно отримати дозвіл спеціального комітету. Якщо роботодавець не знав про інвалідність звільненої особи, такий дозвіл можна отримати постфактум. Якщо ж особа не має інвалідності, такий дозвіл не потрібен. Заявник стверджував, що зазнав дискримінації на тій підставі, що для звільнення інвалідів потрібно отримати дозвіл постфактум, тоді як для неінвалідів такого не передбачено. ЄСПЛ дійшов висновку, що це правило було введене для захисту осіб з обмеженими можливостями, а отже, зворотна дискримінація в цьому випадку є виправданою. На цій підставі заяву було визнано непринятною [18].

Поняття дискримінації за ознакою статі частково говорить саме за себе: це дискримінація на підставі того факту, що особа належить до жіночої або чоловічої статі. Воно становить найбільш розвинений аспект соціальної політики ЄС і довгий час вважалося ключовим правом. Відповідно, захист від дискримінації за ознакою статі був і залишається основоположною функцією ЄС.

Як приклад, у справі Унал Текелі проти Туреччини (*Ünal Tekeli v. Turkey*) заявниця скаржилася на те, що відповідно до національного права після укладення шлюбу вона зобов'язана взяти прізвище чоловіка. ЄСПЛ визнав, що хоча закон дозволяє жінкам залишати своє дівоче прізвище поряд із новим прізвищем чоловіка, це, втім, становить дискримінацію за ознакою статі, оскільки закон не зобов'язує чоловіків змінювати своє прізвище. Згідно з позицією ЄСПЛ, концепція «статі» охоплює випадки дискримінації за ознакою статі заявника у більш абстрактному розумінні, тобто включає в себе деякі гарантії захисту гендерної ідентифікації [19].

Типова ситуація дискримінації за ознакою статі – це коли жінка зазнає менш сприятливого ставлення порівняно з чоловіком. Але буває й навпаки. Стосовно питання дискримінації особи чоловічої статі йдеться у справі Зарб Адамі проти Мальти (*Zarb Adami v. Malta*). У цій справі заявник стверджував, що його дискримінують у контексті здійснення обов'язків присяжного засідателя. Він скаржився, що, виходячи з практики

формування списків кандидатів у присяжні, існує набагато більша ймовірність, що до складу суду буде викликаний чоловік. Згідно із статистичними даними, понад 95% присяжних за 5 років були особами чоловічої статі. ЄСПЛ вирішив, що оскільки чоловіки та жінки знаходяться в аналогічній ситуації в частині своїх громадянських прав та обов'язків, така ситуація дійсно становить дискримінацію [20]

Таким чином, основні критерії дискримінації - різниця у ставленні за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за будь-яким іншим ознаками, відсутність законної мети встановлення подібного відмінності або невідповідність встановлених відмінностей переслідуваній законній меті.

Проведений аналіз практики ЄСПЛ щодо справ про заборону дискримінації додатково свідчить про те, що основним філософським підґрунтям сучасних рішень цієї поважної європейської судової інстанції є «необхідність» компромісу, знаходження балансу між автономією та індивідуальними правами, з одного боку, та загальним (спільним) благом – з іншого. Це, у свою чергу, можна вважати відображенням відповідних тенденцій у розвитку сучасної західної етико-правової й політико-правової думки в цілому

ЛІТЕРАТУРА:

1. Запобігання та протидія дискримінації в Україні: Посібник для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування. – К. : Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні, 2014. – С. 74.
2. Аналіз рішень ЄСПЧ о порушенні заперта на дискримінацію [Електронний ресурс] – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://yaizakon.com.ua/analiz-reshenij-espch-o-narushenii-zapreta-na-diskriminatsiyu/>.
3. Христова Г. Позитивні обов'язки держави у сфері протидії дискримінації / Г. Христова // Вісн. Нац. акад. прав. наук України : зб. наук. пр. / редкол.: В. Я. Тацій та ін. – Х. : Право, 2013. – № 4 (75). – С. 15.
4. Неделек Б. Стаття 14 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод / Б. Неделек // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / уклад. і наук. ред. О. Л. Жуковська. – К. : ВПОЛ, 2004. – С. 631

5. Вашанова О. В. Роль Европейского суда по правам человека в развитии принципа недискриминации [Електронний ресурс] / О. В. Вашанова. – Режим доступу: <http://www.lawmix.ru/comm/2746>
6. Справа Д.Г. та інші проти Чеської Республіки (D.H. and Others v. the Czech Republic) [Велика палата] (№ 57325/00), 13 листопада 2007 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
7. Справа Бурден проти Сполученого Королівства (Burden v. UK) [Велика палата] (№ 13378/05), 29 квітня 2008 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
8. Справа Карсон та інші проти Сполученого Королівства (Carson and Others v. UK) [Велика палата] (№ 42184/05), 16 березня 2010 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
9. Справа Хогендейк проти Нідерландів (Hoogendijk v. the Netherlands) (№ 58641/00), 6 січня 2005 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
10. Справа Лучак проти Польщі (Luczak v. Poland) (№ 77782/01), 27 листопада 2007 року; [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
11. Справа Азіз проти Кіпру (Aziz v. Cyprus) (№ 69949/01), 22 червня 2004 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
12. Питання заборони та протидії дискримінації : методичні рекомендації для юристів [Електронний ресурс] / упорядник : Г. Христова. – К., 2015. – 38 с.– Режим доступу до ресурсу : <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/human-rights/echr-prohibition-combating-discrimination.pdf>
13. Справа Д.Г. та інші проти Чеської Республіки (D.H. and Others v. the Czech Republic) [Велика палата] (№ 57325/00), 13 листопада 2007 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
14. Справа Веллер проти Угорщини (Weller v. Hungary) (№ 44399/05), 31 березня 2009 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
15. Справа Гайгусуз проти Австрії (Gaygusuz v. Austria) (№ 17371/90), 16 вересня 1996 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

16. Справа Деккер проти Навчального центру для молоді (Dekker v. Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus), справа C-177/88 [1990] ECR I-3941, 8 листопада 1990 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/
17. Посібник з європейського антидискримінаційного права. [Електронний ресурс] – К.: ТОВ «К.І.С.», 20138 С.- 32 ; 40-41, – Режим доступу до ресурсу : http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_non_discrim_law_UKR.pdf
18. Справа Вінтерсбергер проти Австрії (Wintersberger v. Austria) (дружнє врегулювання), (№ 57448/00), 5 лютого 2004 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
19. Справа Унал Текелі проти Туреччини (Ünal Tekeli v. Turkey) (№ 29865/96), 16 листопада 2004 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
20. Справа Зарб Адамі проти Мальти (Zarb Adami v. Malta) (№ 17209/02), 20 червня 2006 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗБРОЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Ткачов Д. С.

Студент V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Теліженко Л. В.

д. філос. н., доцент кафедри КППІДП ННІ права

Сумського державного університету

У сучасному світі людина має безліч можливостей для саморозвитку, може користуватися усіма благами цивілізації, а середня тривалість життя людини з кожним десятиліттям зростає. Але, незважаючи на всі переваги життя у XXI столітті, велику небезпеку складає зброя, адже вона постійно вдосконалюється для єдиної мети: вбивства людиною собі подібних. При цьому кримінальні елементи нашого суспільства мають доступ до її найрізноманітніших видів, стаючи постійною загрозою для звичайних, добропорядних громадян. Це актуалізує питання використання зброї в якості засобу самозахисту.